

EUROPEAN POLICY BRIEF

Integracija otrok priseljencev v šolah: povzetki raziskave in priporočila za javne politike EU

MiCREATE

Otroci priseljenci in priseljske skupnosti v spreminjajoči se Evropi

<http://micreate.eu>

[@micreate2020](https://twitter.com/micreate2020)

<https://bit.ly/micreate-facebook>

<https://bit.ly/micreate-youtube>

Uvod

Evropska unija in njene države članice postajajo čedalje bolj kulturno raznolike. Od 22,3 milijona prebivalcev, ki so leta 2018 živeli v EU in niso bili državljani EU, jih je bilo več kot petmilijonov mlajših od 18 let. Ti mladoletni otroci, ki so se priselili s starši, družinskimi člani, skrbniki, ali pa so prišli brez spremstva, so edinstvena in posebno ranljiva skupina priseljencev s posebnimi pravicami in potrebami. Evropske države in njihovi izobraževalni sistemi se zaradi čedalje večje etnične, kulturne in jezikovne raznolikosti srečujejo s številnimi izzivi. Uspešna integracija priseljenih otrok je zato ena ključnih nalog evropskih držav.

Čeprav EU in države članice načeloma zagotavljajo, da so priseljeni otroci obravnavani kot vsi drugi otroci in v celoti uživajo svoje pravice, se v vsakdanjem življenju vendarle srečujejo z več kulturnimi in socialnimi ovirami. Evropske države zato potrebujejo ustrezne politike in socialne inovacije, usmerjene v uspešnejše vključevanje in dolgoročno integracijo, s ciljem, da bi priseljeni otroci lahko postali vključeni, aktivni in polnopravni člani sprejemnih družb.

To je večdimenzionalni proces in zahteva sodelovanje več deležnikov, pri tem pa je potrebno nasloviti več izzivov, kot na primer jezikovne potrebe priseljenih otrok, njihove različne življenjske stile in kulturne vrednote ter kako izboljšati njihov občutek varnosti in splošno blaginjo.

Zaradi potrebe po ponovnem premisleku integracijskih politik v EU in državah članicah smo v raziskovalnem

projektu MiCREATE celovito proučili sodobne procese integracije otrok priseljencev, s ciljem njihovega opolnomočenja.

V projektu MiCREATE smo raziskali več vidikov integracije otrok priseljencev v izobraževalnem procesu skozi otrokosrediščno perspektivo. V Sloveniji, na Danskem, v Španiji, Veliki Britaniji, Avstriji in na Poljskem so v času od septembra 2019 do septembra 2021 potekale raziskovalne dejavnosti, v katerih so

sodelovali na novo priseljeni otroci, otroci priseljenci, ki so v državah že dlje časa, kot tudi lokalni otroci.

V raziskavi je sodelovalo več kot šest tisoč priseljenih otrok. Poleg na novo priseljenih in tistih, ki so rezidenti že dlje časa, smo se posvetili tudi otrokom »v tranziciji«: tistim, ki živijo v begunskih taboriščih, centrih za pridržanje in azilnih domovih. Projekt je tako ustvaril prostor, v katerem so otroci priseljenci različnih starosti dobili možnost spregovoriti in podeliti svoje izkušnje, predstaviti svoje potrebe, želje in pričakovanja ter razkriti, kaj je zanje pomembno, kaj jih osrečuje in jim daje občutek varnosti. Poleg primarne raziskave, ki je vključevala terensko delo na šolah, analizo, dejavnost objav rezultatov in promocijo inovativnih rešitev, smo v naših »laboratorijih« za integracijo in javne politike oblikovali tudi priporočila za otrokosrediščne politike integracije v šolah in širše. Ta priporočila so namenjena širokemu občinstvu ustvarjalcev politik in šolskemu osebju v 23 državah v EU in izven nje. EU.

Ta povzetek in priporočila obsegajo predstavitev raziskave MiCREATE, pregled najpomembnejših

ugotovitev, ki so relevantne za javne politike, ter vsem v projekt vključenim državam skupna priporočila za integracijo otrok priseljencev v izobraževanje.

Predhodne študije in tudi naši rezultati so razkrili, da obstaja vrzel med mednarodnimi načeli, načeli EU, spodbujanjem dobrih praks na ravni EU in načinom, kako posamezne države članice razumejo integracijo priseljenih otrok. Države priseljence namreč še vedno »integrirajo« tako, da zelo rigorozno poudarjajo koncepte nacionalne identitete, zgodovine, kulture, vrednot in norm, kar je še posebej poudarjeno v izobraževanju.

Ko denimo otroci govorijo jezik, ki ni uraden – torej ni nacionalni jezik sprejemne družbe, se njihove dvojezičnosti pogosto ne dojema kot nečesa, kar bogati šolsko okolje, temveč kot težava, ki jo je treba reševati tako, da se učence segregira v različne razrede na podlagi jezika.

V razpravah o integraciji priseljenih otrok je glavni poudarek še vedno omejen na koncept »uspešnosti« v smislu šolskega uspeha, tako da so »referenčno merilo uspešnosti ali neuspešnosti integracije« predvsem šolski »dosežki mladih z migrantskim ozadjem« (OECD, 2018: 15). V skladu s tem javne politike niso osredotočene na sedanjo dobrobit otrok, temveč na njihovo prihodnjo uspešnost in mesto v družbi.

Na evropski ravni si morajo države članice prizadevati, da je med njihovimi prednostnimi cilji zagotovitev pravic otroka, saj so te glavni kazalnik spoštovanja človekovih pravic v družbi. Kljub politikam in pobudam, ki postavljajo v ospredje dobrobit otrok in promovirajo celovit šolski pristop, celostni pristop k otroku in perspektivo njegovih pravic, ter kljub vzpostavljenim pedagoškim praksam, ki izhajajo iz potreb otrok, je v

izobraževalnih politikah in šolskih praksah še vedno prevladujoča perspektiva odraslih. To pomeni, da obstoječe politike sicer spodbujajo otrokove pravice v izobraževanju, raznolikost, medkulturno izobraževanje in socialno vključenost, vendar še vedno ne na način, ki bi v celoti upošteval sedanjo dobrobit otrok. Ravno tako ni dovolj upoštevano soglasje, doseženo v EU, da integracija ni asimilacija, temveč dvosmerni proces, ki vključuje tudi družbo, v katero so se otroci priselili.

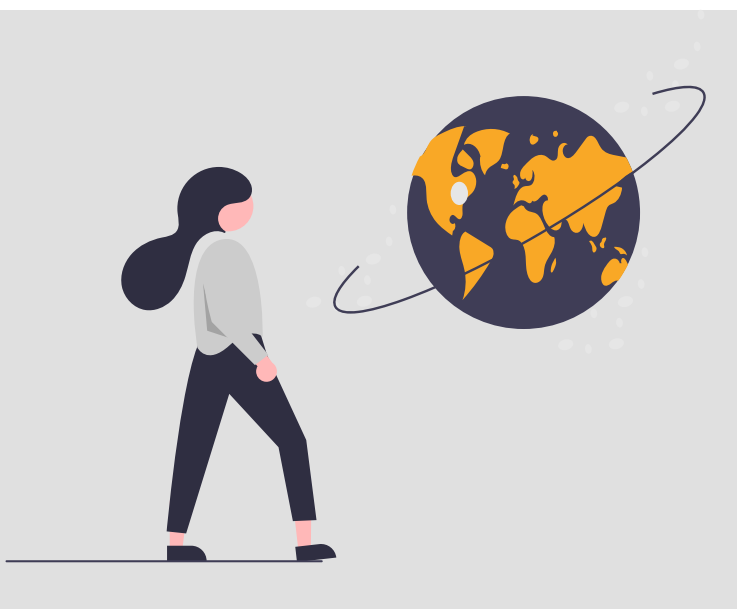
Ključni pojmi

Pomemben dosežek v procesu integracije Evropske unije je, da je integracija priseljencev opredeljena kot »dvosmerni proces, ki temelji na vzajemnosti pravic in obveznosti državljanov tretjih držav in sprejemnih družb«, ter da je cilj »polna udeležba« priseljencev (Garcés-Mascareñas in Penninx, 2016: 1–2).

Namesto da bi integracijo obravnaval kot ločeno vprašanje, je projekt MiCREATE v središče postavil splošno dobrobit otrok in njihovo zadovoljstvo v življenjem ter to, ali se počutijo sprejeti v novem okolju. Izhodišče je bilo, da splošna dobrobit podpira proces integracije ter da politike in prakse, ki pozitivno vplivajo na dobrobit otroka, spodbujajo tudi otrokov občutek pripadnosti, njegovo aktivno sodelovanje in krepijo proces, v katerem »postane del družbe«. (Garcés-Mascareñas in Penninx, 2016: 14). Poleg tega smo pri projektu uporabili raziskovalno perspektivo »otrokovega stališča« (Fattore in drugi, 2016), da bi dosegli čim boljše razumevanje pogledov in potreb otrok.

Na podlagi tega smo otrokosrediščno politiko integracije v izobraževanju dojemali kot dvosmerni proces, v katerem se poskuša doseči, da bi bili pogledi in potrebe otrok vidni ter bi jih oblikovalci politik in vsi drugi udeleženci v njihovi vzgoji in izobraževanju upoštevali. Poleg tega je ključno, da otroci postanejo aktivni udeleženci v tem procesu. Pri prizadevanjih za doseganje teh ciljev ne smemo domnevati, da učni in drugi uspehi samodejno prispevajo k integraciji otrok in njihovi dobrobiti ali pa da je otroke treba zgolj opremiti, da bodo kot odrasli imeli boljše prihodnost (Gornik, 2020; Fattore in drugi, 2016). Temelj otrokosrediščne politike integracije je zato odzivanje na današnjo dobrobit otrok migrantov na več področjih in ob upoštevanju več razsežnosti: otrokovega subjektivnega dožemanja dobrobiti, ekonomske blaginje, zdravja, družinskih in vrstniških odnosov, občutka doma, posameznikovega občutka varnosti in identitete, želje, udeležbe, samozavesti itd. (Fattore in drugi, 2016)

Z otrokosrediščno politiko integracije vzpostavljamo

odnos z otrokom priseljencem kot otrokom, in sicer glede na njegovo sedanjo dobrobit, kar krepi tudi njegove priložnosti v prihodnosti. Otrok torej ne obravnavamo kot prihodnje odrasle na način, s katerim bi zapostavili njihove današnje potrebe.

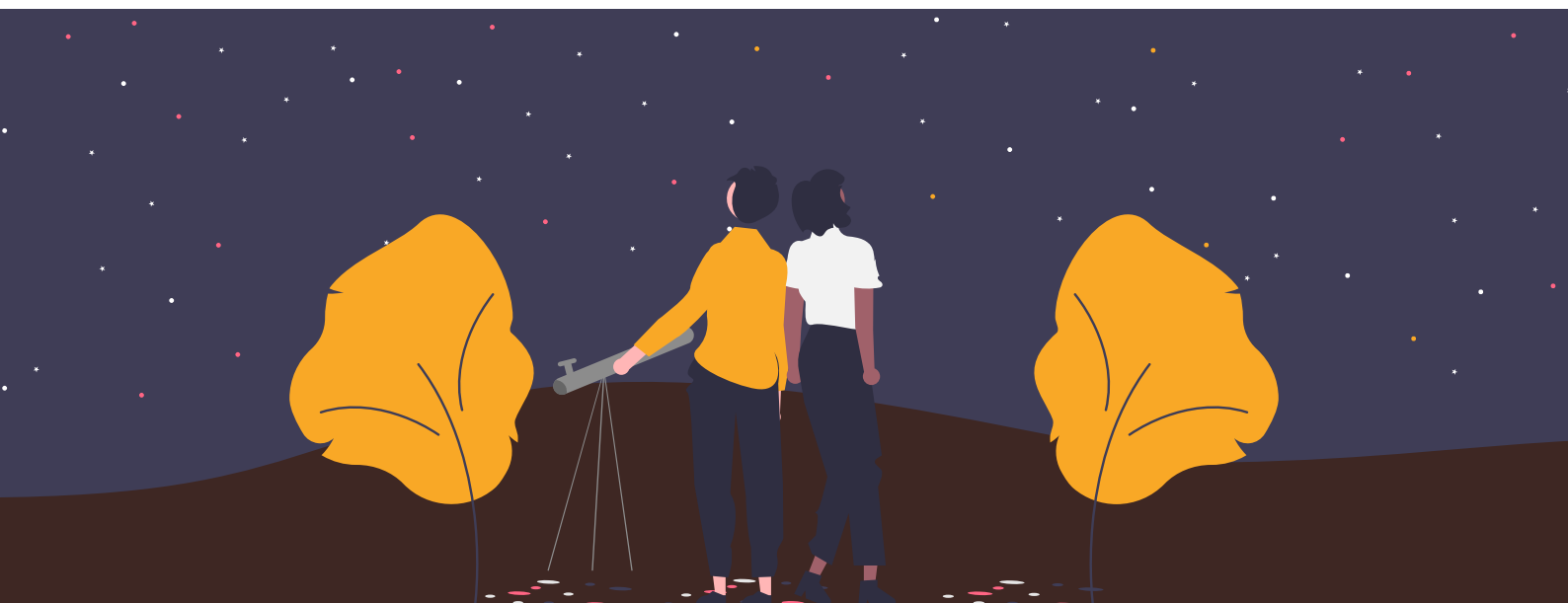
Ko smo s projektom MiCREATE poskušali vzpostaviti otrokosrediščno perspektivo v procesu integracije, je bil eden največjih izzivov vprašanje, kako proučevana otrokova stališča prenesti v postopek oblikovanja politik. Politike navadno temeljijo na objektivnih merilih in kazalnikih integracije, zato subjektivna in procesna razsežnost posameznikov nista zajeti. Upoštevati smo morali dobrobit otrok v širšem smislu in tudi razsežnosti, ki presegajo kvantitativne kazalnike kot so šolski uspeh, zgodnja opustitev šolanja in znanje jezika. Zato smo otrokosrediščni pristop uporabljali tako v celotnem procesu raziskovanja kot tudi pri oblikovanju predlogov izobraževalnih praks in pripravi priporočil za oblikovalce politik. Že sam projekt MiCREATE je bil zasnovan tako, da opolnomoči otroke priseljencev, da bi lahko vplivali na politike in prakse integracije, ki izhajajo iz njihovih potreb in pričakovanj.

V projektu smo uporabljali termina »otrok« in »otroci«, ki se nanašata na vse učence, sodelujoče v raziskavi (10–18 let). Čeprav se za starejšo skupino (15–18 let) to morda zdi neustrezno in netočno, je takšna terminološka odločitev posledica dejstva, da smo v terenski raziskavi proces integracije proučevali z otrokosrediščnega vidika, ki temelji na Konvenciji ZN o otrokovih pravicah.

Raziskovalni proces

Raziskovalni proces je potekal v naslednjih korakih:

- Pozorno smo proučili koncepte in podatke, pravni in politični okvir ter kontekst sprejemnih družb. Ti elementi vplivajo na integracijske procese in izkušnje skupin priseljencev v določeni državi.
- Nato smo z vidika dinamike procesa integracije raziskali odnose med pripadniki izobraževalne skupnosti (učiteljski kader in drugi zaposleni) in otroki priseljenci.
- Glavni poudarek projekta je bil na raziskovanju izkušenj otrok: na novo priseljenih otrok, dolgotrajno naseljenih otrok priseljencev in lokalnih otrok v šolah v Sloveniji, Avstriji, na Danskem, v Španiji, Združenem kraljestvu in na Poljskem.
- Poleg tega smo v Italiji, Franciji, Grčiji, Turčiji, Sloveniji, Avstriji in na Poljskem izvedli študije primerov življenjskih izkušenj otrok priseljencev »v tranziciji«, tj. na žariščnih točkah (»hot spots«), kjer se priseljenci, ki nimajo prebivališča v EU, koncentrirajo, torej v begunskih taboriščih, azilnih domovih in centrih za pridržanje.
- Ugotovitve, relevantne za proces integracije, so bile nato uporabljene za ustvarjanje priporočil za dobre prakse in oblikovanje politik, ki bi krepile proces integracije in opolnomočile otroke priseljence. Glas otrok, terensko delo in ugotovitve teoretičnih raziskav so bili osnova za predloge dobrih praks in ukrepov za pedagoške delavce ter priporočil za otrokosrediščne politike integracije.

GLAVNE UGOTOVITVE IN PRIPOROČILA

A. Okviri javnih politik, konteksti držav in izobraževalne skupnosti

Raziskovanje pravnih in političnih okvirov javnih politik v EU in državah članicah ter širšega družbenega konteksta, v katerega se priseljenci integrirajo ter proučevanje procesa integracije med člani izobraževalne skupnosti je vodilo do več glavnih ugotovitev o pomanjkljivostih in težavah, ki vplivajo na integracijo otrok priseljencev v izobraževalnem sistemu:

Med vrednotami, načeli in priporočili EU ter okviri nacionalnih politik obstaja neskladje. Države članice se načeloma držijo EU smernic o zagovorništvu otrok in politike ustvarjajo na podlagi Konvencije ZN o otrokovih pravicah in dokumentov EU. Navajajo tudi, da ravnajo v skladu z »najboljšimi interesi otroka«, in izobraževanje opredeljujejo kot človekovo (otrokovo) pravico, ki pripada vsem otrokom, ne glede na njihovo uvrstitev v kategorije priseljencev, ki ustvarjene z migracijskimi politikami.

Čeprav so v vseh ustreznih nacionalnih dokumentih in javnih politikah pravice in dobrobit otrok priznane kot prednostna naloga, še vedno niso vzpostavljene prakse, ki bi upoštevale celostne potrebe otrok priseljencev v šolah in zunaj njih. Poleg tega se v nekaterih primerih že priznane pravice ne spoštujejo.

Dosleden okvir integracijske politike v izobraževanju ne obstaja niti v tistih državah, ki imajo vzpostavljene nacionalne strategije in kjer so šole v centru integracijskih politik. Izzivi, povezani z integracijo, so tako pogosto prepuščeni posameznim šolam in učiteljem, ki samoiniciativno izvajajo šolske prakse za sprejem, vključevanje in integracijo otrok migrantov. Poleg tega je koncept integracije, ki se splošno uporablja v državah, zajetih v raziskavo, prej podoben asimilaciji kot dvosmernemu procesu integracije, kakor je opredeljen z dokumenti EU. To se je pokazalo na različnih ravneh oblikovanja politik in praks integracije, ki poudarjajo predvsem osebno odgovornost priseljencev pri vključevanju v družbo, zaradi česar se neuspešna integracija obravnava kot neuspeh posameznega priseljencea.

Na ravni držav je **več razlik v zbiranju podatkov, zato statistična primerjava ni mogoča.** Raziskava je potrdila, da so podatki o otrocih v migracijah »še vedno zelo razdrobljeni [...] in niso vedno primerljivi, zato so otroci in njihove potrebe 'nevidni'« (Evropska komisija, 2017a: 15). To tudi pomeni, da ne obstajajo politike, ki

jih je mogoče verificirati z statističnimi kazalniki.

Na splošno je **integracija otrok priseljencev osredinjena na vprašanje usvajanja jezika.** Učenje jezika je najpomembnejša politika in praksa integracije, ki je navadno tesno povezana s spoznavanjem kulture in vrednot gostiteljske države, kar lahko vodi do nastanka asimilacijskih praks.

Dvojezičnost je redko sprejeta kot prednost, ki lahko obogati šolsko okolje in dinamiko poučevanja, vendar pa so nekatere države razvile prakse, s katerimi poskušajo izhajati iz večjezičnosti.

Glavni okvir integracijskih politik je še vedno tako imenovani okvir šolske uspešnosti. Socialne in čustvene potrebe otrok so redko zajete v nacionalnih politikah integracije. Nekateri akterji v lokalnem okolju to podpora zagotavljajo, drugi ne. Vloga nevladnih organizacij je zato bistvena za premagovanje te vrzeli in zagotavljanje vsaj določenega obsega pomoči v smislu svetovanja, čustvene podpore, obravnave travm itd.

Otrokosrediščni pristop tako rekoč ne obstaja ali pa se uporablja le v pristopih nevladnih organizacij, ponavadi v omejenem obsegu.

Uspešna integracija priseljencev je odvisna od stopnje njihove sprejetosti v skupnostih, kjer živijo. Hkrati so migracije v zadnjih letih **postale najbolj spolitizirana tema javnih razprav tako na ravni EU kot v državah članicah** (Jalušič in Bajt, 2020: 2; Pannia in drugi, 2018: 9). Po begunski krizi v EU leta 2015 in referendumu o brexitu leta 2016 so sprejemne skupnosti v EU postale manj tolerantne in manj naklonjene raznolikosti v izobraževanju.

Razprave med številnimi političnimi akterji razkrivajo skrb vzbujajoče značilnosti, saj se tema migracij zlorablja v volilnih kampanjah in za doseganje zmag populistov. Poleg tega je bil v zadnjih letih medijski prostor preplavljen s pretresljivimi podobami migracij in priseljencev. Ti pojavi ne prispevajo k uspešnejši integraciji otrok migrantov ali k učinkovitejšemu in ustrežnejšemu oblikovanju politik.

Priporočila za ustvarjalce politik na ravni EU

- Izboljšati razpoložljivost primerljivih podatkov o otrocih priseljencih v izobraževanju (in njihovi integraciji) in raziskavah ter narediti vidne povezave med EU politikami, nacionalnimi politikami in rezultati lokalne integracije.
- Spodbujati nacionalne države k procesom sodelovanja in vključujoče vizije integracije in v izobraževalnem sistemu.
- Spodbujati razumevanje, da so kulturne in jezikovne razlike prednost, ne pa pomanjkljivost.
- Zagotoviti, da vsi sektorji in organi EU ne upoštevajo in spodbujajo samo otrokovih pravic, temveč tudi otrokosrediščni pristop v integracijskih politikah, s katerim se priznavajo potrebe otrok in zagotavlja, da je otrokovo stališče pomembno in upoštevano.
- Uvesti prakse vrednotenja in spremljanja integracijskih politik v izobraževanju, ki upoštevajo otrokosrediščne kazalnike politike (dobrobit, varnost, udeležba).
- Ustvariti in razdeliti sredstva EU otrokosrediščnim pobudam za integracijo v nacionalnih državah in lokalnih skupnostih.

GLAVNE UGOTOVITVE IN PRIPOROČILA

B. Splošne ugotovitve in priporočila iz perspektive otrok za ustvarjalce politik na nacionalni, lokalni in šolski ravni

Ugotovitve, ki izhajajo iz raziskovanja v šolah in izobraževalni skupnosti, kažejo na obstoj številnih elementov, ki spodbujajo ali ovirajo integracijo otrok priseljencev. Prav tako več področij vpliva na blaginjo učencev priseljencev in njihovo uspešno integracijo v šolo ter širšo družbo. Ta področja vključujejo občutek pripadnosti in dobrobit, kakovost odnosov z učitelji in vrstniki, odnose med šolo in družino, jezik in jezikovne politike, raznolikost, nadnacionalnost, večjezičnost in udeležbo otrok.

1. Občutek pripadnosti in dobrobit v šoli

Šolska kultura ima pomembno vlogo pri spodbujanju dobrobiti in integracije učencev priseljencev. Na splošno je v šoli večina otrok priseljencev zadovoljnih, a nekatere kljub temu skrbi zaradi njihovega občutka pripadnosti, sprejetosti, znanja in identitete. Poleg tega se ti otroci pogosteje srečujejo z diskriminacijo kot lokalni otroci.

Šolsko kulturo je potrebno razviti v smeri, da bolje identificira in podpira potrebe otrok priseljencev in njihovo integracijo. To je obsežna naloga in potrebno je sodelovanje vseh ustreznih deležnikov na nacionalni, lokalni in šolski ravni. Samo tako bodo šole postale varno in prijazno okolje, za katerega je značilen strpen in odprt odnos, kjer ni rasne diskriminacije in kjer velja politika ničelne tolerance do nasilja.

Priporočila

- Sprejeti sistematične načrte integracije in zagotoviti finančna sredstva za strategije in prakse integracije na vseh stopnjah šolanja.
- Vključiti teme raznolikosti itd. v učne načrte in vsakdanje šolsko življenje.
- Vzpostaviti jasne postopke sprejemanja, ki temeljijo na otrokosrediščnem pristopu in zagotavljanju vseh potrebnih informacij za učence priseljence.
- Vzpostaviti in uporabiti protokole ter postopke za preprečevanje in prijavo nadlegovanja na podlagi etnične pripadnosti/rase/vere/spola itd.
- Zagotoviti večjo podporo učencem priseljencem za izboljšanje njihovih učnih dosežkov in izobraževalnih možnosti v prihodnosti.

2. Odnosi s pedagoškim osebjem

Otroci menijo, da jim učitelji in osebje zagotavljajo primerno podporo in pomoč. Verjamejo tudi, da se nanje lahko zanesejo. Kljub temu so rezultati pokazali, da so posamezni učitelji neobčutljivi, brezbrizni in se ne zavedajo porekla otrok priseljencev in težav, s katerimi se spopadajo, ter da so jih obravnavali nepravilno zaradi njihovih individualnih značilnosti.

Kakovost odnosov med učitelji in učenci je zelo odvisna od učiteljev samih, njihovega pedagoškega pristopa in interesa za učence. To kaže na potrebo po učiteljih, ki uporabljajo raznolike in inovativne metode poučevanja ter po gradivu, s katerim lahko olajšajo vključevanje učencem z različnimi ravnmi jezikovnega znanja.

Priporočila

- Zagotoviti sistemizirano usposabljanje učiteljev za poučevanje v raznoliki družbi.
- Pri usposabljanju naj učitelji pridobijo znanje in spretnosti, s katerimi bodo samozavestno pristopili k reševanju težav, ki zadevajo medkulturnost, integracijo, medetnične konflikte in diskriminacijo.

3. Odnosi z vrstniki in prijatelji

Na splošno so otroci zadovoljni z odnosi z vrstniki in prijateljstvi s posamezniki, ki imajo enako ali drugačno poreklo, kar jim olajša integracijo ter jim pomaga pri učenju jezika, občutku pripadnosti in oblikovanju identitete. Čeprav imajo otroci priseljenci in tisti iz manjšinskih okolij večinoma pozitivne izkušnje, pa so poročali tudi o vrstniški diskriminaciji zaradi porekla, vere, etnične pripadnosti in jezika.

Diskriminacija in ustrahovanje negativno vplivata na dobrobit otrok migrantov, zaradi česar ju je treba vključiti kot temi v oblikovanje politik.

Priporočila

- Vključiti teme, povezane z raznolikostjo, v vsakdanje poučevanje in učne načrte, kar otrokom omogoča boljše razumevanje njihove večplastne in kompleksne identitete.
- Spremljati vrstniško dinamiko, stališča otrok, njihov načina dojemanja in stopnjo oblikovanja medetničnih prijateljstev.
- Spodbujati medsebojno podporo med vrstniki z uvedbo sistema vrstniškega tutorstva.

4. Družina in odnosi med starši in šolo

Družina je eden najpomembnejših virov psihosocialne podpore za otroke priseljence. Je vir identitete, občutka pripadnosti in varnosti. Družina ima pomembno vlogo v procesu integracije, vendar je v javnih politikah njena vloga pogosto spregledana.

Nekateri otroci so povedali, da šola in druge ustanove niso ustrezno obravnavale njihovih družin. Zato je potrebno okrepiti in izboljšati odnose med šolo in starši, ustrezni deležniki pa morajo tej temi posvetiti več pozornosti.

Priporočila

- Izboljšati komunikacijo s starši in družinami ter njihovo vključevanje, zlasti v srednjih šolah.
- Pripraviti sistematične smernice, kako naj šole v svoje okolje vključijo starše, da se takšno sodelovanje ne izvaja le občasno, temveč postane del strategije večine šol.
- Šole naj odnose s starši razvijajo nenehno, in ne le v začetnem sprejemnem obdobju otrok.

5. Jezik in jezikovne politike

Na novo priseljeni otroci so pogosto v skrbeh glede svoje zmožnosti izražanja v jeziku sprejemne države. Bojijo se, da se ne bodo mogli ustrezno sporazumevati, sklepati prijateljstev in dostopati do večinske kulture. Številni usvajanje jezika dojemajo kot glavno sredstvo za uspeh v sprejemni državi. Vendar pa obstoječe jezikovne politike in prakse v šolah in širši družbi ne zadostujejo, da bi priseljenim učencem zagotovile ustrezno podporo pri učenju jezika.

Vlade in izobraževalne ustanove morajo izkoristiti vsa razpoložljiva orodja in vire, da bi povečale obseg in kakovost poučevanja uradnega jezika.

Priporočila

- Uvesti več zakonsko zagotovljenih ur za učenje uradnih jezikov.
- Zaposliti boljše usposobljene dvojezične in večjezične učitelje, ki se z otroki lahko sporazumevajo tudi v njihovem jeziku.
- Zagotoviti dodatno jezikovno podporo za otroke dolgotrajne priseljence, ki so pri poučevanju jezika včasih spregledani, saj obstaja domneva, da zaradi daljšega bivanja v državi več ne potrebujejo dodatne pomoči.

6. Raznolikost, nadnacionalnost, večjezičnost

Identitete otrok priseljencev so se oblikovale v raznolikih, nadnacionalnih okoljih. Ti otroci imajo pogosto pomembne vezi z več državami in kulturami, vendar pa je raznolika identiteta učencev lahko spregledana zaradi monokulturnih učnih načrtov in učnih metod, ki jih uporabljajo številne šole. Otroke priseljence se na primer pogosto odvrča od tega, da bi govorili materni jezik, saj poskuša šola spodbujati jezik gostiteljske države, vendar pa se učenci ob tem počutijo negotovi in manj cenjeni. Ko smejo uporabljati svoj jezik in o njem učijo druge, se počutijo srečne in občutijo pripadnost. To lahko postane metoda medsebojnega povezovanja vrstnikov in deljenja različnih kultur, kar obogati šolski prostor.

Različne kulture in materne jezike otrok priseljencev je treba ceniti in sprejeti kot del šolskega okolja. Vlade in izobraževalne ustanove potrebujejo politike, ki omogočajo večjo raznolikost in večjezičnost v šoli in v širši družbi.

Priporočila

- Razviti učne načrte, ki zagotavljajo odmik od kolonialne interpretacije zgodovine in priznavanje različnih kultur, etničnih skupin in zemljepisnih regij. Še pomembneje je, da tak učni načrt omogoča medkulturno izobraževanje na vseh stopnjah.
- Vključiti kvote za zagotavljanje raznolikosti v šolsko politiko zaposlovanja.
- Razviti strategije in normativni okvir za spoštovanje in ohranjanje maternega jezika ter kulture otrok priseljencev.
- Zagotoviti večjezične prakse in prostore, vključno s poučevanjem v maternih jezikih učencev priseljencev, ter omogočiti učenje teh jezikov lokalnim otrokom.
- Zagotoviti, da imajo na novo prispeli otroci priseljenci možnost sporazumevanja, učne ure in ocenjevanje v maternem jeziku ali jeziku, ki ga govorijo najbolj tekoče.

7. Udeležba otrok v šolskih postopkih in praksah

Otroci lahko v procesu integracije aktivno vplivajo na svoje življenje, vendar se ta možnost pogosto ne prepozna.

Od odraslosrediščnega pristopa k integraciji je treba preiti na otrokosrediščni, tako da lahko otroci prevzamejo aktivno vlogo pri opredeljevanju problemov in oblikovanju rešitev.

Priporočila

- Podpirati otroke pri sodelovanju v postopkih priprave šolskih politik.
- Vključiti otroke v pripravo njihovih individualnih načrtov integracije v šoli.
- Zagotoviti, da se mnenja in potrebe otrok upoštevajo.
- Okrepiti sodelovanje otrok (priseljencev) v dijaških svetih ali svetih učencev v šolah.

OTROKOSREDIŠČNI KAZALNIKI ZA POLITIKE

V tem delu poskušamo podati še nekaj kazalnikov, ki jih je mogoče predlagati na podlagi zgornjih ugotovitev in priporočil za oblikovanje politik.

Kako bi lahko ocenili in ovrednotili rezultate predlaganih otrokosrediščnih politik? Katere razsežnosti vsakdanjega življenja so pomembne za takšno ovrednotenje in zakaj? Kako ovrednotiti težje merljive spremenljivke, kot so zadovoljstvo, pripadnost in dobro počutje?

Kot smo videli med terenskim raziskovanjem, otroci v procesu integracije preidejo iz pasivnih objektov v aktivne udeležence, ki sodelujejo pri opredeljevanju izzivov in težav ter oblikovanju rešitev. Aktivno vplivajo na svoje življenje in vzpostavljajo socialne stike, opredelijo, kaj je zanje najpomembnejše, in tudi samostojno opišejo, kaj je za njih dobro in kaj jim povzroča stiske. Znajo prepoznati izzive, s katerimi se srečujejo, in rešitve pogosto poiščejo skupaj z vrstniki.

Kot so poudarili T. Fattore, J. Mason in E. Watson (2009), aktivno vključevanje otrok v raziskovanje tega, kaj je dobro za njih, pomeni tudi, da bi ti morali imeti dejavno vlogo pri oblikovanju politik ter konkretnih nacionalnih in lokalnih ukrepov, njihov glas pa je treba upoštevati tudi pri vrednotenju rezultatov (npr. kazalnikov politike). Poleg tega je dobrobit vedno povezana z okoljsčinami in specifičnimi razmerami, v katerih živijo različne skupine otrok (Fattore in drugi, 2009: 1). Zato ni potrebe, da bi imeli kazalniki politik, ki so določeni ob upoštevanju otrokosrediščnega vidika, funkcijo operativnih kazalnikov, temveč jih lahko razumemo predvsem kot »koncepte« otrokove blaginje. Konceptualizirajo namreč ključne teme, ki se pojavijo na več področjih, kadar raziskovalci rekonstruirajo otrokovo stališče (Fattore in drugi, 2016: 251).

Koncepti kazalnikov obsegajo nabor »konceptov za večjo občutljivost« (Blumer, 1954), ki se ne uporabljajo kot ukrepi ali natančni predpisi, temveč kot usmeritve za oblikovalce politik. Razvijati jih je treba v kontekstu in, kot velja v našem primeru, z otrokovega vidika ter ob upoštevanju takšne perspektive.

Kot smo videli, so bile na podlagi ugotovitev terenskega dela raziskave izpostavljene specifične ključne teme, ki zadevajo dobrobit otrok migrantov in izhajajo iz njihove lastne ocene procesa integracije v izobraževalnem sistemu. Ob upoštevanju teh izsledkov in na podlagi spoznanj iz literature smo zasnovali več senzitivnih konceptov oziroma vprašanj, ki se lahko

uporabljajo za vrednotenje otrokosrediščnih integracijskih politik in ukrepov.

Občutek pripadnosti in dobrobit v šoli

- Stopnja, do katere se učenci v šoli počutijo dobro in ne občutijo nelagodja.
- Stopnja, do katere učenci šolo doživljajo kot varen in prijazen kraj.
- Stopnja, do katere učenci menijo, da lahko vplivajo na šolski proces in izražajo svoje želje in zanimanja.
- Stopnja nadlegovanja, ki so jo učenci v zadnjih petih letih doživeli zaradi svoje etnične pripadnosti ali priseljskega ozadja.
- Šola je vzpostavila in uporablja protokole ter postopke za preprečevanje nadlegovanja na podlagi etnične pripadnosti/rase/vere/spola itd. in poročanje o njem.

Kakovost odnosov z učitelji in osebjem

- Stopnja, do katere učenci menijo, da jih učitelji podpirajo, so odprti in so jim na voljo.
- Stopnja, do katere učenci menijo, da so njihova mnenja pomembna.
- Otroci imajo priložnost, da razmišljajo o svojih potrebah in sodelujejo pri odločitvah, ki so zanje pomembne.
- Stopnja, do katere otroci menijo, da lahko izrazijo svojo nadnacionalno identiteto in pripadnost.
- Stopnja, do katere učenci menijo, da učitelji niso strožji ali nepravični do otrok priseljencev.
- Stopnja, do katere učenci menijo, da jih učitelji ne izpostavljajo.

Odnosi z vrstniki in prijatelji

- Otroci imajo nekaj tesnih prijateljstev.
- Otroci ob prijateljih čutijo intimo in bližino ter jim zaupajo, zaradi česar lahko delijo svoje osebne misli in čustva.
- Stopnja, do katere otroci čutijo, da jih vrstniki sprejemajo takšne, kot so.
- Stopnja, do katere otroci skupino vrstnikov dojemajo kot varno okolje.
- Stopnja, do katere se otroci lahko zanesejo na podporo in pomoč vrstnikov.
- Stopnja, do katere otroci sklepajo medetnična prijateljstva.

Jezik in jezikovne politike

- Otroci imajo možnost, da sami ocenijo svojo raven znanja uradnega jezika.
- Otroci lahko uporabijo več objektivnih meril za preverjanje svojega jezikovnega znanja.
- Šole imajo dovolj usposobljenega osebja za poučevanje uradnega jezika.
- Otroci imajo možnost, da se jim zagotovi več učne pomoči/ur uradnega jezika, če je to potrebno.
- Otroci imajo možnost, da v šoli govorijo svoj materni jezik, in menijo, da je to sprejeto z odobravanjem.
- Na novo prispeli otroci priseljenci imajo možnost sporazumevanja, učnih ur in preverjanja znanja v maternem jeziku ali jeziku, ki ga govorijo bolj tekoče kot uradni jezik.

Raznolikost in nadsacionalnost

- Otroci migranti izkušajo, da je njihova kulturna identiteta dobro sprejeta, obenem pa se ne izpostavlja.
- Otroci imajo priložnost, da z drugimi delijo svojo izkušnjo nadsacionalnosti, in pri tem nimajo zadržkov.

- Lokalni otroci cenijo raznolikost v šoli.
- Otroke poučujejo učitelji iz različnih okolij in/ali učitelji, ki imajo enako kulturno ozadje in govorijo njihov materni jezik.

Družina in odnosi med starši in šolo

- Otroci menijo, da jih družina podpira pri izobraževanju, in svoj dom dojemajo kot varen kraj.
- Stopnja, do katere so starši vključeni v izobraževanje svojih otrok (povratne informacije, sestanki v šoli, govorilne ure z učitelji itd.).
- Starši menijo, da jih šolsko osebje spodbuja in podpira, da sodelujejo v izobraževalnem procesu.
- Informacije o šoli ipd., ki so namenjene staršem in otrokom, so dostopne in na voljo v pisni obliki v več jezikih.
- Otrokom in staršem se lahko dodelijo prevajalci in kulturni posredniki, ki jim zagotavljajo podporo.
- V postopku sprejema:
 - Otroci in starši imajo možnost, da sledijo jasnim načrtom in postopkom sprejema.
 - Otroci in starši se med postopkom sprejema ne počutijo nelagodno.

Udeležba otrok v šolskih postopkih in praksah

- Otroci imajo možnost, da sodelujejo v postopkih priprave šolskih politik in pravilnikov, njihova mnenja in potrebe pa se upoštevajo.
- Stopnja udeležbe otrok (priseljencev) v dijaških svetih ali svetih učencev.
- Otroci sodelujejo pri pripravi posameznih načrtov.

Predlagani koncepti kazalnikov niso dokončni ukrepi ali natančni predpisi, temveč se uporabljajo kot usmeritve za oblikovalce politik. Razvijati jih je treba v kontekstu in z otrokovega vidika ter ob upoštevanju takšne perspektive.

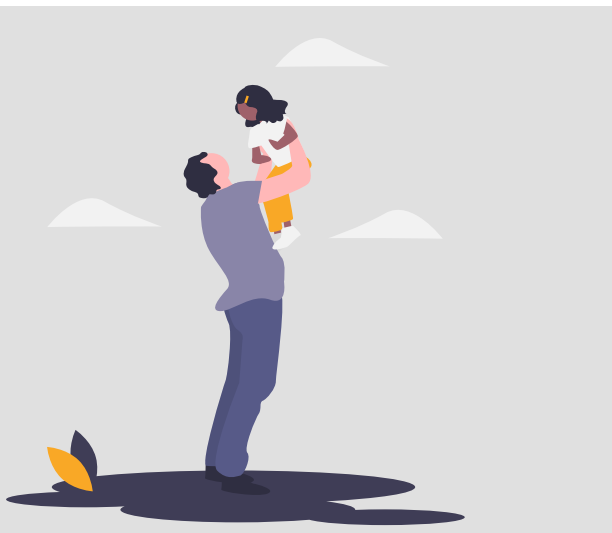
SKLEP

Predstavili smo nekaj splošnih ugotovitev, priporočila za javne politike v več državah in nekaj izbranih možnih kazalnikov, s katerimi se upošteva otrokovo stališče in so namenjeni vrednotenju integracije otrok migrantov v izobraževalnem sistemu.

Glede na predhodne raziskave in tudi naše ugotovitve v okviru projekta MiCREATE morajo otrokosrediščne politike integracije zajemati več elementov:

- polno pravno varstvo otrok in pravico do sodelovanja v postopkih,
- prepoznavanje otrok kot posameznikov z lastnimi potrebami in zanimanji – v interakciji z odraslimi,
- poznavanje in upoštevanje stališča otroka o lastni blaginji in potrebah.

Razvoj otrokosrediščnih politik integracije zahteva prizadevanja na področju organizacije in primerni okvir za spodbujanje dobrobiti otrok, partnerstva med različnimi organi, lokalne strategije, prilagojene konkretnim ocenam potreb, sodelovanje priseljencev pri razvoju storitev, razvoj spretnosti in znanja pri odgovornih zaposlenih ter ustrezno spremljanje in dopolnjevanje ukrepov. Glavne značilnosti politike integracije priseljencev, ki je potencialno otrokosrediščna, bodo zato najverjetneje prilagodljivost, fleksibilnost in kontekstualnost (Gornik, 2020).

LITERATURA

Blumer, H. 1954. What is Wrong with Social Theory. *American Sociological Review* 18: 3–10. https://brocku.ca/MeadProject/Blumer/Blumer_1954.html.

Garcés-Mascareñas, B. and Penninx, R. 2016. Introduction: Integration as a Three Way Process Approach? In: B. Garcés-Mascareñas and R. Penninx (eds.) *Integration Processes and Policies in Europe. Contexts, Levels and Actors*, 1–9. Cham: IMISCOE Research Series/Springer

Fattore, T., Mason, J. and Watson, E. 2016. *Children's Understandings of Well-being. Towards a Child Standpoint*. Springer, e-book.

Fattore, T., Mason, J. and Watson, E. 2009. When Children are Asked About Their Well-being: Towards a Framework for Guiding Policy, *Child Ind Res* 2/2009, 57–77 DOI 10.1007/s12187-008-9025-3.

Gornik, B. 2020. *The principles of child-centered migrant integration policy: Conclusions from the Literature*, 30(4), 531–542. https://zdpj.si/wp-content/uploads/2020/12/ASHS_30-2020-4_GORNIK.pdf.

Jalušič, V. and Bajt, V. 2020. A Paradigm Shift Framed by a Crisis: Recent Debates on Immigration and Integration in Six EU Countries. *Annales-Anali za Istrske in Mediteranske Študije-Series Historia et Sociologia Annales*, 30(4), 517–530. <https://www.doi.org/10.19233/ASHS.2020.34>.

OECD/EU 2018. *Settling In 2018: Indicators of Immigrant Integration*, OECD Publishing, Paris/European Union, Brussels. <https://doi.org/10.1787/9789264307216-e>

Pannia, P., Federico, V., Terlizzi, A. and D'Amato, S. 2018. Comparative Report Legal & Policy Framework of Migration Governance. *Working Papers. Global Migration: Consequences and Responses*. Paper 2018/15, Respond. Horizon 2020 project.

